16436

361
P-31

1898

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
ԵՒ
ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ
1897–1898

Ուսում. Տարեշրջանի

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅ. ԲԱՐ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

1898

ԴԱՎՐԷԺ

361
Թ-31

Տպարան Թաւրիզու Հայոց Արամեան Դպրանոցի

2002
2010

361
Դ-31
ՀՍԽՀ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
С.С.Р.А. Публичная Библиотека
7/XI - 1922
имени А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
370
Զ353-ՏՇ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

1897—98 Ուսում. Տարեշրջանի

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգ. Ընկերութեան նախկին Վարչութեան 15 Մարտ 1898 թւով հրատարակած Վեցամեայ Տեղեկագրում խոստացուած էր տալ Յարգելի հայ հասարակութեան 97—98 տարուայ գործառնութիւնների տեղեկագիրն ու հաշուեկշիռը. Վարչութիւնս փութաց որոշուած ժամանակին տըպագրել խոստացուած գործը՝ որի մի մասը ծանօթ է Վեցամեայ Տեղեկագրի վերջում:

Նախորդ Վարչութեան կանոնադիր շրջանը այստարի աւարտած լինելով, Ապրիլի 29 ին կայացած Ընդհանուր ժողովում միաձայն քուէով ընտրուեցաւ ներկայ Վարչութիւնս: Ընդհանուր ժողովը յատկապէս շնորհակալութիւն յայտնեց Նախորդ Վարչութեան և ի մասնաւորի իւր Նախագահ Տիկ. Իսկուհի Յակովբեանցի արդիւնաշատ գործունէութեանց համար:

Վերջին երկու տարուայ մէջ տաճկական կոտորածներից փախած վասպուրականցի գաղթականներին սնուցանելու ու պահպանելու ծանր հոգսը վարչութեանս համար ամենից աւելի զբաղեցնող գործն եղաւ: Նախորդ Վարչութեան օրով ու նախաձեռնութեամբ կազմուելիք Աշխատանոց Ընկերութիւնը զանազան արգելքների պատահեց, որը կարող էր մեծ օգուտ տալ գործին և օժանդակ հանդիսանալ վարչութեանս. թէպէտև Վարչութիւնս լիայոյս է, թէ ներկայ Թեմակալ Առաջնորդ Գերապատիւ Սահակ Եպիսկոպոս Այվատեանի ջանքով իրականութիւն կստա-

նայ այդ օգտակար ձեռնարկութիւնը։ Եւ որովհետև գաղթականները խումբ-խումբ սկսան ծանրանալ Պարչութեանս վրայ, բնականաբար ստիպուեցաւ կրկին և կրկին դիմել Թաւրիզի Առաջնորդարանին գաղթականների նկատմամբ դարման խնդրելու, բայց ընդհանրապես աջակցութիւն չգտաւ դժբաղդաբար. մինչդեռ միւս կողմից գաղթականք՝ չկարողանալով այլևս մնալ Մուժամբար և Ալչէմուլք գիւղերում, թափուեցան Թաւրիզ եղեալ վիճակի մէջ։ Պարչութիւնս շտապեց օգնութեան հասնել, տեղաւորել նորանց, կանոնաւոր սնունդ տալ և մաքրել ու ծածկել մերկութիւնները։ Ըստ որում գաղթականներն ապրուստի ու աշխատանքի տեսակէտից աւելի նպատակայարմար համարեցին Սալմաստ տեղափոխուիլ. վասնզի Պարչութիւնս մտածեց ձեռք բերել հրամանագիր Պարս. Դահանդապետից, զի մի՛ գուցէ ողորմելիները ճանապարհին պատահէին այլև այլ զրկանքների ու արգելքների, որը և յաջողեցաւ առնել Պարս Ամիր-Նիզամից ու ճանապարհել նրանց Սալմաստ վճարելով բոլորի փոխադրութեան վարձն ու անհրաժեշտ կարիքները։ Թաւրիզում մնացող հիւանդ ու անկարները մինչև հիմայ էս ընդունում են բժշկական դարման, որի համար Պարչութիւնս պարտականութիւն է համարում յայտնել շնորհակալութիւն Ընկերութեանս Ռ. Է. Պ. Աղանեանին՝ իւր անվճար և անձնուէր ծառայութեանց համար՝ որ մինչև այժմ կատարել է։ Պարչութիւնս յայտնում իւր շնորհակալութիւնը նաև Պ. Ռ. Է. Փաշաեանին՝ որ չէ խնայել իւր կողմից գաղթականներին օգնելու դեղերով և այցելութիւններով։ Դէպ Պարչութիւնս՝ հաշուելով տեղացի և գաղթական հիւանդների շատ անգամ անյարմար բնակարաններն ու թերակատար խնամքը, վաղուց միտք է յղացել հիմնել մի հիւանդանոց համեստ ծրագրով, որպէսզի պատշաճ հոգածութիւն վայելեն անբաղդ հիւանդները, եթէ միայն թոյլատրեն Ընկերութեան նիւթական վիճակը։ Պարչութիւնս միշտ տրամադիր է ձեռնարկելու այդ խիստ անհրաժեշտ հաստատութեան, եթէ ձեռք կարկառեն ազգի բարերարները։

Պարչութիւնս դուրս չեկած վասպուրականցի գաղթականների պատճառած ճգնաժամից, Խոյից Պ. օթուռ և Պատ գիւղացիների լաց ու կոծի ձայնը հասաւ։ Աղքատութիւնն ու շրջապատող սպառնագին հանգամանքներն այն վիճակին էին հասցրել խեղճերին, որ սկսել էին դիմել մահմեդականութեան։ Ձէր կարելի անտարբեր մնալ. տագնապալից էր կացութիւնը։ Պարչութիւնս շտապեց մի Պարոնի իւր կողմից պատգամաւոր ուղարկել անմիջական օգնութիւն հասցնելու։ Խոյում ընկերութեան փողով առնուեցաւ 8 եղ և բաւական քանակութեամբ ցորեան ու բաժանուեցաւ 39 ընտանիքի, որոց համար ծախս եղաւ Խոյում 1667 ղռ. 25 կոպ։ Պ. օթուռ և Պատ գիւղերի հայերից առ հարկի մահմեդականութիւն ընդունողների և առհասարակ գաղթականների մասին Պարչութիւնս պաշտօնագրութեամբ ընդարձակ զեկուցումն է արել Ազգընտիր Պ. Եհափառ Հայրապետին և յանուն գաղթականների ստացած է Նորին Պ. Եհափառութիւնից 400 ռուբլի նպաստ, բացի 500 ռուբլուց, որ շնորհած էր Ընկերութեանս անցեալ տարի։ Ընդուշտ Պարչութիւնս իւր բազմազբաղ գործերի մէջ անկարող կը լինէր ձեռք մեկնել նաև գաղթականներին, եթէ աջակից չունենար Յարգելի Հայ Հասարակութեան համակրութիւնն ու մարդասէր ազգայինների բարերար ձեռնտուութիւնը։ Խշարս այլ հասոյթների Պարչութիւնս գոհունակութեամբ ստացել է Նո-Կրպա-ռ-Ընկ-Հնէր հետևեալ անձնաւորութիւններից, որոց յայտնում իւր խորին երախտագիտութիւնը։ Ամերիկացի Միսիոնարներից 700 ղռ.— Հանգուցեալ Պոնտական Տէր-Յակոբեանցի կտակից 1000 ղռ.— Պաշտ Աղաւէլ Յովսեփեանից 250 ղռ.— Խղբարք Թումանեաններից 2000 ղռ.— Առաքել Ծատուրեանից 600 ռուբլի, որ է 3225 ղռ. 80 կոպ.—

Նիկիտ Իվանիչ Մելիքեանից 200 ռուբլի, որ է 1075 ղռ. 25 կոպ. իւր նուիրած 1000 ռուբլու է. վճարքը.— Մոսկուայում Թումաս Թումասեանցի միջոցաւ հանգանակուած 200 ռուբլի, որ է 1075 ղռ. 25 կոպ.— Խ. Տէր-Առաքելեանցի միջոցաւ Ռալ-Ֆիրուզից 400 ղռ.— Ռադուլի մարդասէր մշակների մէջ հանգանակուած Սիմէօն Խասխանեանի ձեռամբ 225 ղռ. 90 կոպ.— Տիկ. Մարիամ Պօղոսեանից 200 ղռ.— Վարչութեանս Անդամուհի Տիկ. Մարիամ Մասումեանից 500 ղռ. Զանազան բարեսէր անձինքներից 157 ղռան:

Խամազան Գ. Կարապետ Զօհրաբեանց ընկերութեանս վիճակախաղի տոմսակներից 10 հատ առած և նուիրած է Ընկերութեանս: 5 Տոմսակ ևս նուիրել է նախկին փոխանորդ Յովսէփ Եպիսկոպոս Սարաճեան:

Բացի հիւանդ ու անկար գաղթականներից՝ որոնք խնամուել են ընկերութեան հոգածութեան ներքոյ, աշխատանքի ընդունակներին, լինի այր թէ կին, Վարչութիւնս ջանքերով հայթայթել է զանազան պարապմունք, հնար եղածին չափ առաջն առնելու համար մուրացկանութեան յոռի սովորութեան. իսկ չունևոր երկրագործներին դիւրութիւն տալու մօջ տուել է թեթև գործիքներ՝ խոփ, լուծ և այլն: Վարչութիւնն՝ բարեկարգելու համար գեռահաս գաղթական աղջիկների ապագան, կարգադրած է իւր պաշտպանութեան տակ ունենալ մի տուն, նրանց ժողովել այն տեղ ու գործագործութիւն սովորեցնել: Այս վերջին ամիսներում Թաւրիզում գոյութիւն ունեցող հացի տագնապը տեսնելով, վարչութիւնս ընկերութեան Անդամուհիների շրջանում հանգանակեց ալիւր, հաց թխել տուեց և բաժանեց գաղթականներին: Վարչութիւնս ձեռնարկել է նաև վաղօրօք ձեռք բերել որոշ չափով ալիւր նեղ հանգամանքում սոված չթողնելու աղքատներին: Միատեղ հաշուած այն աննշան գումարը, որը նը-

պաստ է տրուել տեղացի կարօտներին, մինչև յուլիսի 1ը իսկ գաղթականաց ծախս է եղել 9742 ղռան 60 կոպ. ընկերութեան գանձից:

Այս տարի օտարերկրացի մի ուսումնասէր վաճառական ընկերութեանս դիմած և առաջարկած էր իւր կողմից տարեկան 100 թուման մշտական նպաստ յատկացնել Ատրպատականում մի գիւղական ուսումնարանի բացմանը, եթէ ընկերութիւնը իւր բարոյական պատասխանատուութեան ներքոյ պահէ ուսումնարանը և նիւթապէս աջակցի: Վարչութիւնս ուրախութեամբ ընդունեց Պարոնի առաջարկը և ձեռնամուխ եղաւ ուսումնարանը բանալ Գարադաղում. բայց որովհետև Եղբարք Թումանեանները և հանգուցեալ Անացական Տէր-Յակոբեանի այրին՝ Տիկ. Աղէլ բանալու են ուսումնարաններ այնտեղ յառաջիկայ տարուանից. ուստի Վարչութիւնս հետամուտ եղաւ որոնելու ուրիշ յարմար կենտրոններ, երբ միմեանց յետևից Ուրմիից և նրա կից Բարանդուզ գաւառից հասան մորմոքիչ նկարագրութիւններ 1200 տնից աւելի հայ ընտանեաց մտաւոր ու նիւթական ողբալի կացութեան մասին, որոնք բնակուած են 39 հայաբնակ գիւղերում, ուր ըստ մեծի մասին չկան ուսումնարաններ, ժողովուրդը չունի քահանայ, չունի և հոգևոր մխիթարութիւն, շրջապատուած միևնոյն ժամանակ օտարազգեան կլանող տարրերից: Վարչութիւնս բոլորովին մոռացուած, և իբրև անպէտք անօթ մի անկիւն նետուած յիշեալ վայրերից Բարանդուզի գիւղերում 2 ուսումնարան բաց անել անհրաժեշտ համարեց, տարեկան 280-300 թուման բուջէտով, որոնց համար երկու ուսուցիչ վարձած և ուղարկած է արդէն, կատարելով հարկաւոր բանակցութիւններ Գեր. Սահակ Եպիսկոպոսի և Սալմաստի Առաջնորդական փոխանորդ Դաւթեան Խաչիկ

Վաղարշապատի հետ։ Հեռաւոր Թաւրիզի Հայ. Բար. Ընկերութիւնը 1898 | 99 Ուսում. տարուանից կունենայ 2 գիւղական ուսումնարան Ղարադաղում. մին՝ ուսումնասէր պարոնի նպաստով ու ընկերութեան աջակցութեամբը. միւսը սոսկ Ընկերութեան հաշուով։

Թաւրիզի Լիլաւա թաղի ուսումնարանների հոգաբարձութիւնը դիմել էր Վարչութեանս մի պաշտօնագրով՝ բացատրելով ուսումնարանի դրամական անձկութիւնը և աւելի բարեկարգ դրութեան վերածելու անհրաժեշտութիւնը, և խնդրել դրամական նպաստ. Վարչութիւնս՝ նախապէս հարցը ենթարկելով ընդհանուր ժողովի Յունիս 11 ի նստի հաւանութեանը, որոշեց տալ այս տարուայ համար 400 թուման նպաստ մինչև ի նոր տնօրինութիւն։

Թաւրիզ քաղաքացի Եղբարք Փանուէլեանց դրաւոր դիմում էին արել Վարչութեանս իրանց նախաձեռնութեամբ Մուժամբար գիւղում բացուելիք ուսումնարանի համար նիւթական օժանդակութիւն խնդրելու. Վարչութիւնս վճռեց յատկացնել այդ ուսումնարանին տարեկան 30 թուման, գնահատելով խնդրի կարևորութիւնը։

Վարչութիւնս համաձայն իւր ծրագրի 38 րդ յօդուածի տրամադրութեան, որով պէտք է բազմակողմանի խնամք ունենայ Լիլաւայի Օր. ուսումնարանի վրայ, վաղուց ցանկութիւն է ունեցել իւր տրամադրութեան ներքև պահպանել այդ ուսումնարանը, ժամանակի պահանջմանց համապատասխան մի ուղղութիւն տալու նպատակով. միևնոյն ժամանակ իւր նիւթական ուժից վեր համարելով այդ՝ այս տարի դիմեց Պ. Գրիգոր Թումանեանցին իբրև բարերարի և խնդրեց նորա նիւթական աջակցութիւնը։ Վարչութիւնս՝ իւր ցանկացածն ի կատար հանելու համար, լիասիրտ սպասում է Ազնիւ Պարոնի համաձայնութեանը։

Խոյի շրջակայքում Սէյիդ-Աբադ գիւղացի Պ. Յովհաննէս խնդրել էր ընկերութեանս բարոյական հովանաւորութիւնը յիշեալ գիւղում իւր սեպհական ծախսով հիմնելիք ուսումնարանի համար. Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ընդունեց պարոնի առաջարկը, գրեց քաջալերական նամակ, խոստանալով միանգամայն նիւթապէս օգնելու և՛ ապագային՝ դրամական յաջող դէպքում։

Լիլաւայի ուսումնարանում ուսուցիչ կավկասեցի Յակոբ Խէրօղլեանի ամուսինը՝ Տիկ. Նունէ, ուսուցչուհի բերդաթաղի Օրիորդաց ուսումնարանին, անսպասելի հիւանդութեամբ վախճանուելով. Վարչութիւնս իւր պաշտպանութեան տակ ընդունեց երկամեայ Գաբրիէլ անուն որբ երեխին, և ընկերութեան հաշուով յանձնեց ստնտուի խնամքին, պայմանաւ՝ որ Խէրօղլեան 1899 Մայիսի վերջին տանի իւր մանկանը։

Վարչութիւնս Համադանից և Սպահանից ստացաւ շնորհակալութեան նամակներ, նուէր ուղարկուած գրքերի մասին։

Վարչութիւնս ի միջի այլոց շնորհակալութիւն է յայտնում Պ. Բժիշկ Ա. Փաշաեանին, որը շաբաթական մի անգամ ընկերութեանս Արհեստանոցի Օրիորդաց ձրի դասախօսութիւններ է կարդացել Առտնին Տնտեսութեան վերաբերեալ։

Պ. Մարտիրոս Նազարբէկեան իւր գրաւոր հրաժարականը ներկայացրեց Վարչութեանս քարտուղարութեան համար իւր ծանր զբաղմանց պատճառով։ Վարչութիւնս ակամայ ընդունեց իւր հրաժարագիրը, և ներկայ տեղեկագրում յայտնում է իւր շնորհակալութիւնը այն [illegible] ծառայութիւնների և շիտակ խորհուրդների համար, որ՝ ամբողջ երեք տարի մատուցեց ընկերութեանս, առանց մի վարձատրութեան։

Իբր աննշան փոխարինութիւն այն համակրանքին՝ որ միշտ ցոյց է տուել դէպի ընկերութիւնս նախկին քաղաքապետ Լեմիր-Դօվլէն, Վարչութիւնս իւր Արհեստանոցում պատրաստուած

մի ձեռագրած Լդգան նուիրեց Ղորին Վասեմ-Ընկերան ընկերութեան պատուաւոր անդամ Պ. Բաղդասար Մելիք-Սարգսեանցի միջոցաւ և արժանացաւ Ղորին Վասեմութեան շնորհակալութեանը:

Մեծանուն Գալդասաոնի մահուան ասիթով վարչութիւնս իւր անդամուհիների ծախսով ցաւակցական հեռագիր ուղարկեց հանգուցեալի ընտանիքին, և՝ ի փոխարէն ստացաւ ապագիր շնորհակալութեան թուղթ. իսկ Գալդասաոնի մեծ որդին Հերբերտ Գալդասաոն պ. Ռժիշկ Ալանեանի հասցէին ուղղած ինքնագիր նամակով Գալդասաոնի ամբողջ ընտանիքի կողմից ջերմ համակրութիւն և սրտագին ողջոյն էր յանձնարարում ընկերութեանս:

Տեսնելով Պարսկաստանում գորգագործութեան արհեստի օրէց օր ծաղկիլն ու նրա արտադրած օգուտը, նախորդ Վարչութեան 95 | 96 տարուանից հիմնած Արհեստանոցին, յառաջիկայ շրջանից, վարչութիւնս ասլուէ առաւել լայն ծաւալ, փափագելով ընդհանրացնել այդ արհեստը հայ ընտանեկան շրջանում. այս նպատակով ապագիր յայտարարութեամբ հրաւէր կարդաց հայ կանանց և օրիորդներին մանել ընկերութեան գորգագործարանը, սովորել արհեստը և նաև ստանալ չափաւոր վճարք:

Վարչութիւնս սովորական ուղղութեամբ շարունակում է Կաբ — Զեկ Արհեստանոցը և Մանկապարտէզը Կովկասից հրաւիրուած հմուտ ուսուցչուհիների առաջնորդութեամբ: Այստարի Արհեստանոցում կային 10 ձրիավարժ օրիորդներ. Մանկապարտիզում 12 ձրիավարժ երեխայք, ձրի ստանալով հագուստ և ճաշ: Լիլաւայի Օրիորդաց ուսումնարանում պահւում էին 33 սանուհիներ, որոնց համար Վարչութիւնս վճարել է ուսման թոշակ, հոգացել է դասական առարկաներ և համազգեստ. իսկ ուսումնարանին տուել է ձեռագործի բոլոր նիւթերը.

Վարչութիւնս պատիւ ունի յայտարարել Յարգոյ հայ հասարակութեան, որ Վարչութեան Գրասենեակը գտնուում է

Թումանեան Ուսումնարանի վերնայարկում, ուր կարող են աղատ դիմել ցանկացողներն և ստանալ ընկերութեան Քարտուղարից հաշիւների և գործառնութեանց մանրամասնութիւնները:

ՀԱՇՈՒԵ

1897—98

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵ-

ՊԱՐՏՔ

	ղուան.	կոպ.	ղուան.	կոպ.
Արհեստանոցի ծախք և վարժուհու ռոճիկ	3165	5		
Մանկապարտէզի ծախք „ „	3096	45		
Գաղթականաց տրուած նպաստներ	9742	60		
Զանազան ծախք և քարտուղարի ռոճիկ	1934	70		
Կահկարասիք գնուած	73			
Լիլաւայի Օր. ուսում. 33 սանուհին. ծախք	1085	40		
Գործագործութեան ծախք	661	40	19758	60
97 | 98 Տարուայ Դրամագլուխ			47863	5
			67621	65

ԿՇԻՌ

Ուսում. Տարուայ

ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՋՔ

	ղուան.	կոպ.	ղուան.	կոպ.
96 | 97 Տարուայ Դրամագլուխ			41580	45
Ստացուած Նուէրներ	16097	50		
Արհեստանոցի մուտք և վիճակախաղ	3100	75		
Տօնածառի „	1460	65		
Անդամավճարներ	1210			
Ստացուած տոկոսիք	4101	30		
Ճերմակ փողի շահ	71		26041	20
			67621	65

Վարչութեանս ընդհանուր գործողութիւններից երեւում է, որ ընկերութիւնս իւր էութեամբ նուիրուած է Հայ և մտաւոր անունդ տալու ժամանակիս բազմակարօտ դասակարգին Պարսկաստանում: Վարչութիւնս իւր սահմանափակ ծրագրի շրջանակից դուրս գալով, Թաւրիզից հեռու էլ է տարածում իւր գործունէութիւնը, և այդ միմիայն այն պատճառով, որ նա իւր միակ ոյժն է համարում Հայ Հասարակութեան թանգ համակրութիւնն ու նիւթական օժանդակութիւնը, որի յուսովն ու շնորհիւն է իջել համարձակ գործի ասպարէզը:

Վարչութիւնս խանդավառ զգացումներով լի դէպի Հայ չքաւոր դասակարգի շահն ու բարեկեցութիւնը, իւր պատրաստակամութիւնն է յայտնում աւելի և աւելի ընդլայնելու իւր ձեռնարկութիւնները, եթէ իրաւ ամբ նիւթապէս քաջալերուի Հայ ժողովրդից և մարդասէր անձինքներից: Վարչութիւնս խնդրում է, դրամական նպաստ, գիրք և նամակ ուղարկել այս հասցէով:

„Վարչութիւն Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան.—

Société de bienfaisance des dames Arméniennes de Tauris, — TAURIS — Perse

Անդամուհիք Վարչութեան

Նախագահ Սրբուհի Ամատունեան

Գանձապահ Մարիամ Մելիք-Սարգսեան

Խորհրդականք
- Հռիփսիմէ Փէնէրճեան
- Մարիամ Մասումեան
- Զաբէլ Եղիազարեան
- Նանաջան Եսայեան
- Արծուիկ Նազարբէկեան

1 Օգոստոս 1898

Թաւրիզ

Հ.Ս.Խ.Հ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ С.С.Р.А. Публичная Библиотека 7/XI-1922 имени А. Мясникяна Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

2013
<< Ազգային գրադարան >>
NL0049051
16 436